

בית מדרש בנושא: "מעבדות לחירות"

2. בין עבדות לחירות

"ההגדה של פסח, כמו כל טקסט העומד במרכזו של טכס רוחני, צריכה להיות דבר חי. ודבר חי משמעו שהוא רלוונטי לחוויית החיים של בני הדור. לכן אמרו חכמים בהגדה עצמה כי בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, אבל זה לא רק 'כאילו', זה ממש. לכל אחת ואחד מאתנו יש את **המצרים שלנו**, או שלה. בתוך כל אחד מאתנו שוכן לו **פרעה קטן**, שמתעקש לא להניח לנו להיות מי שאנחנו באמת, ובכל אחת ואחד מאתנו יש **נקודה פנימית של חירות**, שלא מוותרת, ומבקשת לה גאולה"

1. מהו המצרים של כל אחד? (כבלי החירות, מה משעבד אותי?)
2. מיהו פרעה? מה מפריע לי להיות חופשי?
3. מהי החירות? תמונת החירות?

לחם ומצה / "הרמן ווק"

המצה הקשה היא לחמה של חירות.

הניגוד בין לחם למצה מצביע על הניגוד בין התרבות הדשנה של עמק היאור שהניחו היהודים אחריהם לבין המדבר אשר בו עמדו על זהותם. המקרא מספר איך התלוננו אל משה כי לא יכלו לשכוח את הבשר, הקישואים, השומים והבצלים שהאכילום נוגשיהם. צליפות השוט לא היו נעימות, כמובן. אבל זכרון זה פג כשנרפאו הצלקות באווירו היבש של המדבר. זכרו של הבטחון האבוד נשמר. עבדים אינם עובדים קשה. ציביליזציה של עבדים עצלנית היא ואוהבת נוחיות, אותו דור שהוליך משה למדבר נתפש שוב ושוב ליאוש ובהלה ברגעים של משבר. כל אלה שעבדים היו במצרים נגזר עליהם שימותו במדבר, ודור חדש צריך היה ליטול לידו את כלי נשקם ואת דתם.

הרב שלמה גורן - "תורת המועדים"

... "ישנם שלושה סוגי שעבוד: שיעבוד פיסי ומדיני, שיעבוד רוחני-תרבותי ושיעבוד להרגלי הטבע, לתאוות ותענוגות. וכנגדם נצטוונו על שלש חירויות: חירות פיסית ומדינית של עם ואדם, חירות רוחנית-תרבותית וחירות מכבלי הטבע, על ידי שבירת עול התאוות והתענוגות.

לעומת שלושת החירויות הללו של האדם, קבעה התורה את שלושת הרגלים בשנה. חג הפסח-זמן חירותינו כנגד החירות הפיסית. חג השבועות-זמן מתן תורתנו, כנגד החירות הרוחנית והעצמאות התרבותית שלנו, וחג הסוכות בו נצטווה האדם מישראל לעזוב את ביתו ואת הנוחיות האישית והמשפחתית שלו, מסמל את החירות מכבלי התענוגות והרגלי הטבע של האדם.

החבורה החופשית / פרנץ רוזנצוויג

החירות שבסעודה, אשר בה כולם בני חורין בשווה (כולנו מסובין), מתגלית בין שאר הדברים שבהם" נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" גם בזה, שדוקא צעיר הבנים נושא את דברו, ולפיו "לפי דעתו של בן", האב מלמד את כל בני המסיבה, כי זהו מסימניה של החבורה החופשית, וזה המבדיל בינה ובין ההוראה והלימוד, שהלימוד הוא תמיד מלמעלה למטה, מתוך מרות ולא מתוך חברות. השיחה בחבורה צריכה לשתף גם את הקיצוני והנמוך ביחס, במידת הבנתו צריכה להתחשב רמת השיחה, כי כל הנוכח יוכל גם להשתתף, ואין חירות בחבורה, אם יוצא מתוכה לו רק אחד מן החבורה. הסעודה הזאת היא סימן ליציאת העם לחירות. בהמשך המסיבה החבורה נעשית עצמאית יותר ויותר, עד אשר בהלל ובפזמונות שבחלק השני כל מרות נעלמת ואין כאן אלא חבורת מסובין בלבד.

"נס וטבע" / רבי מאיר שמחה הכהן

"וידר ישראל נדר... אם נתן תתן העם הזה בידי... (במדבר פרק כא', פסוק ב') פירוש, שעד עכשיו היה ה' מנהיגם בניסים, (והיו תלויים בו) ואם חלילה נטו מעט מדרך הישר, מיד מופלין ומנוצחים, - כמו בן שסמוך על שולחן אביו, שבעצמו אינו יודע דרך לפרנסתו. - ולא לכבוד הוא לאומה, גם תמיד בלי מנוח, שכאשר ראה עמלק כי נסתלקו העננים מיד בא להלחם. לכן בקשו שיעשה השם חסד שינצחו במערכות המלחמה הטבעית, ויתראו לעיני העמים כגבור ביום קרב. וזה 'אם נתן תתן את העם בידו' - בדרכה של מלחמה טבעית.

"למה לא ילחמו" רבי אברהם אבן עזרא

יש לתמוה איך ירא מחנה גדול מהרודפים אחריהם ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם? התשובה - כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו... וה' לבדו שהוא עושה גדולות ולו נתכנו עלילות סובב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים כי אין כח בהם להלחם בכנענים, עד שקם דור אחר דור המדבר שלא ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה.

"תחושת השעבוד והגאולה" / הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל) מי שהיה רבה הראשי של מדינת ישראל)

"והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם" (שמות ו, ו).
לכאורה, צריך היה המקרא להקדים "והצלתי אתכם מעבודתם"
לפני "והוצאתי אתכם", כי הרי השעבוד נפסק לפני יציאת מצרים.
אולם על כך אומר הרב בן ציון מאיר עוזיאל-לומר לך: שכל זמן שלא טעמו טעם חירות, לא הרגישו ולא ידעו, כי גלות היא גלות.
רק משנשבר עול מצרים ועול גלויות מעל צווארם, אז היו מסוגלים להשיג (להיזכר בימי הגלות והצער) את מרירות וצער הגלות, ואז יכלו להשיג ולהבין את כל הנס הגדול שב "הצלתי אתכם מעבודתם"

התייחסו לכל מקור בנפרד, בדיון הקבוצתי התייחסו לשאלות הבאות:

1. מה מאפייני העבדות על פי כל טקסט?
  2. מה היתרונות שבחירות ומה הקשיים שבה?
  3. כיצד ההבדל בין מצה ללחם מיצג את הקושי שביציאה מ'עבדות לחירות'?
  4. האם באמת יצאו בני ישראל מ'עבדות לחירות' בעצם היציאה ממצרים?
- כאשר פנה משה לבני ישראל יש לשער שהיו מבניהם שרצו ללכת אחריו והיו שהעדיפו להישאר עם משפחותיהם בבתיהם במצרים. מה יכול היה למשוך את התומכים במשה?

5. מה יכול היה להרתיע את היוצאים?